

„V rozpore so socialistickou morálkou vyžadujú niektorí pracovníci rôzne úplatky za vybavovanie vecí a zabezpečovanie úloh, ktoré patria k ich povinnostiam.“

Vedenie komunistickej strany a jeho prejavy o korupcii*

NORBERT KMEŤ

KLúčové slová: korupcia, úplatky, zneužívanie funkcií, komunistický režim, komunistická strana, Štátna bezpečnosť

S účasťou každej politicky usporiadanej spoločnosti je administratívny aparát, bez ktorého je fungovanie štátu nepredstaviteľné. V prípade ak jednotlivec, resp. skupina potrebuje získať pre svoje zamýšľané aktivity súhlas úradov a ich konanie je z jeho (ich) pohľadu pomalé, hľadá sa spôsob ako ho dosiahnuť. Väčšinou sa to spája s určitou formou naklonenia si kompetentného úradníka. Týka sa to samozrejme aj situácie, keď je nedostatok určitého tovaru, alebo keď sú služby občanom na nedostatočnej úrovni. Takáto forma konania má rôzne pomenovania, najčastejšie však úplatkárstvo, či korupcia.

Za korupciu sa považuje aktivita, pri ktorej jeden z aktérov dosiahne svoj cieľ nelegálnym vplyvaním na druhého aktéra (úradníka, politika a pod.), pričom obe strany majú z takej aktivity určitý prospech. Jav, ktorý tu skúmame, existuje v každej spoločnosti a výnimkou neboli ani prvé roky po druhej svetovej vojne, keď sa v Československu budoval nový režim a na moci sa priamo podieľali aj komunisti. Na problém korupcie v tomto období niekoľkokrát poukázali napríklad na stránkach časopisu *Nová generácia*. Reagovali napríklad na text Gustáva Husáka, predsedu Zboru povereníkov, pod názvom *Pokoj na zemi* uverejnenom v denníku *Pravda* v decembri 1946 takto: „Strany si naopak bránia svoje ‚ľudové‘, nekapitalistické pozície zubami-nechtami. Pán predseda SP isto dobre vie, ako prebiehala bytová distribúcia, ako sa premnohí jednotlivci len tak triasli, aby mohli niekoho ‚národne očistiť‘ z nábytku, bytu, pozemku a iného majetku. A čo povedať o všeobecnej demoralizácii, kariérizme, koristníctve, korupcii?“¹ Situácia sa v tejto oblasti ani koncom roka 1947 nezlepšovala, keď spomínané periodikum *Nová generácia* v decembri 1947 uverejnilo aj tieto riadky: „A niet ani ľudu, národa a celku, na ktorom by som nebol účastný i ja, ako občan pomerne

* Štúdiá vznikla v rámci výskumného projektu GAČR č. GA 409/08/1621 *Komunistická strana Československa a bolševizmus*.

¹ *Nová generácia*, 1. januára 1947, č. 1, s. 12.

vzdelaný, slušný a poctivý. Všetko ľudové, národné a obecné, čo je proti mne, čo ma proti môjmu svedomiu a názoru ženie do húfa, čo ma obchádza, zastrašuje, vydiera a korumpuje, je iba svojvôľa moci.“²

Problémy súvisiace s korupciou po uchopení všetkej moci v štáte Komunistickou stranou Československa (KSČ) samozrejme nevymizli. Keďže v spoločnosti prebiehali obrovské zmeny, ktoré z veľkej časti rozvrátili dovtedajšie spoločenské pomery, aktuálne sa stali iné témy späté s upevňovaním moci komunistov. Skúmať spomínané javy v období komunistického režimu nie je jednoduché, pretože občanom neustále chýbalo množstvo vecí každodennej potreby, bol nedostatok tovaru, úroveň poskytovaných služieb bola neuspokojivá, pretrvával bytový problém atď. Zároveň treba jasne stanoviť, ktoré problémy považovali za najdôležitejšie predstavitelia režimu a ktoré zas občania vnímali za najpálčivejšie a či v tom existovala zhoda. Dopracovať sa k uspokojivému výsledku je možné len na základe preštudovania množstva archívneho, časopiseckého a ďalšieho materiálu. Treba mať na zreteli aj to, že komunistický režim sa vyvíjal a potreby ľudí sa časom menili. Pre režim bolo prvoradé budovanie socialistickej spoločnosti, plnenie hospodárskych ukazovateľov, čím sa samozrejme mal upevňovať mier sovietskeho typu. Nechýbalo pritom zdôrazňovanie vlastností nového socialistickeho človeka. O úplatkárstve, korupcii, protekcionizme, zneužívaní funkcie alebo postavenia, neprekonanom malomeštiactve a pod. sa síce hovorilo, ale len vo všeobecnej rovine a neboli to každodenné témy. Tieto negatívne javy boli súčasťou vtedajšej spoločnosti – pravdaže, rovnako sa týkali aj členov strany – , ale predstavitelia režimu ich existenciu vysvetľovali najmä tým, že sú to prežitky kapitalistickej spoločnosti a malomeštiackej mentality.

Uplatňovaný princíp demokratickeho centralizmu a vytvorenie nového centra moci, ktoré predstavovala komunistická strana, mali za následok, že akýkoľvek spoločenský, hospodársky i politický problém sa riešil minimálne na dvoch úrovniach a postupovalo sa napokon podľa toho, čo prijala ako smerodajné zodpovedajúca štruktúra komunistickej strany. Spoločnosť sa centralizovala a problémy narastali. Ľudia sa ich snažili riešiť podľa svojich možností a „na ceste za nápravou nepravostí se pak využívaly mezilidské vztahy v obcích a jako účinný prostředek se šířila protekce nebo korupce. Tyto dva jevy se ve společnosti rozrůstaly jako vážna nemoc.“³

Konanie ľudí ovplyvňuje správanie politikov, čo platí aj pre obdobie komunistického režimu. Poukázal na to napríklad Vasil Biľak 24. novembra 1954 na zasadaní Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska (KV KSS) v Prešove: „*Když funkcionář – komunista porušuje zákony, nemůžeme se divit, že je porušuje i prostý občan. ‚Komunista, to je vzor‘, učíme masy. Jak pracujeme my, tak učíme pracovat masy.*“⁴

² *Nová generácia*, 15. decembra 1947, č. 22-24, s. 227.

³ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti 1948 – 1960. Část první*. Praha : USD AV ČR, 2007, s. 44.

⁴ BILAK, Vasil. *Vybrané projevy a stati 1953/1971. I*. Praha : Svoboda, 1980, s. 15.

Nefunkčnosť, resp. obrovské problémy, ktoré mal štátny aparát v zakladateľskom období komunistického režimu, boli evidentné. Na X. zjazde KSČ v roku 1954 odôvodňovali budovanie nového štátneho aparátu tým, že buržoázny „slúžil kapitalistom pre potlačovanie pracujúcich. Svojím poslaním aj sociálnym zložením bol ľudu cudzí a nepriateľský. My však potrebujeme taký štátny aparát, ktorý by chránil záujmy ľudu proti jeho vnútorným a vonkajším nepriateľom. Preto bolo nutné starý štátny aparát od základu zmeniť, očistiť ho od nepriateľských a karieristických živlov a poslať doňho nové spoľahlivé kádre, predovšetkým z radov robotníkov a pracujúcich roľníkov. [...] Tým sme položili základy nového štátneho aparátu. Teraz stojí pred nami dlhodobá úloha vychovávať v procese socialistickej výstavby štátny aparát tak, aby mohol riešiť úlohy ďalšieho upevnenia zväzku robotníckej triedy a pracujúceho roľníctva a vybudovania socialistickeho hospodárstva a socialistickej kultúry.“⁵

Na niektoré problémy súvisiace či už s poľnohospodárstvom, alebo výstavbou bytov a na uprednostňovanie či už individuálnych, alebo skupinových záujmov upozornil Karol Bacílek na zjazde KSS v roku 1955. Neuspokojivá situácia v uvedených oblastiach vyplývala podľa neho aj z toho, že „kone v súkromnej držbe družstevníkov sú kŕmené často z družstevného, pracujú však pri rozličných furmankách a zárobok ide do vrecák jednotlivcov.“⁶ V tomto období sa režimu nedarilo uskutočniť evidenciu pôdy, keďže „nevykázaná (zatajená) orná pôda bola zistená ako u jednotlivých hospodáriacich roľníkov, tak aj v socialistickej sektore, najmä v cezpoľnej držbe.“⁷ Národné výbory boli kritizované aj za to, že „nezodpovedne povoľovali a pritom neriadili drobnú bytovú výstavbu rodinných domkov. Najmä preto sa v minulom roku rozšírila živelná a do nežiaducich rozmerov.“⁸

V tomto období bol zreteľný nedostatok niektorých služieb, napríklad autodopravcov, inštalatérov, klampiarov, pokrývačov a tovarov, najmä napríklad autosúčiastok, pneumatík a pod., čo viedlo režim k zavedeniu regulovaného rozdeľovania a vznikala pritom rozsiahla korupcia.⁹ Vzniknutou situáciou sa 16. apríla 1957 zaoberalo politické byro Ústredného výboru KSČ (ÚV KSČ) a „R. Barák si sťažoval na benevolenciu k súkromným živnostem, v nichž ,se rozmáha spekulácia, šmelinařenění a krádeže státního majetku‘.“¹⁰

Administratívny aparát utvárajúci sa pod vedením komunistickej strany fungoval s veľkými ťažkosťami¹¹ a funkcionári národných výborov a strany na miestnej, okresnej a krajskej úrovni

⁵ X. zjazd Komunistickej strany Československa. Praha 1954, s. 70-71.

⁶ Riadny zjazd Komunistickej strany Slovenska v dňoch 22. – 24. apríla 1955. Bratislava : Pravda, 1955, s. 25.

⁷ Riadny zjazd, ref. 6, s. 24.

⁸ Riadny zjazd, ref. 6, s. 19.

⁹ Bližšie pozri: MARUŠIAK, Juraj. Štát a súkromná iniciatíva v druhej polovici 50. rokov. In *Politické vedy*, 2000, roč. 3, č. 3, s. 17.

¹⁰ KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968*. Brno : Doplněk, 2002, s. 19.

¹¹ Bližšie pozri napríklad ŽATKULIAK, Jozef. *V mene zákonov a proti občanom?* Bratislava : AEP, 1994.

zabudli, podľa vyjadrenia V. Biľaka z 21. apríla 1958 na zasadnutí KV KSS v Prešove, reč ľudu a nevedeli pochopiť rozdiel „*mezi aparátom buržoazní společnosti a státním aparátom lidově demokratického státu.*“¹² V tomto roku však nastalo u mnohých funkcionárov uprednostňovanie osobných záujmov a poklesla tiež stranícka disciplína, ako to pripomenul V. Biľak 12. septembra 1958 na zasadnutí prešovského KV KSS.¹³

Formovanie socialistického človeka a presadzovanie socialistickej morálky nebolo úspešné, keďže uplatňovanie individuálnych potrieb malo u väčšiny ľudí prednosť pred aktívnou účasťou na budovaní novej spoločnosti. Propagandistické popieranie prirodzených individuálnych potrieb nenachádzalo v mysliach ľudí svoje miesto. Z tohto dôvodu bolo nutné, ako poznamenal J. Hendrych 8. decembra 1960, prekonávať „*vlivy staré společnosti, přežitky kapitalismu ve způsobu života a ve vědomí lidí. Setkáváme se s různými jevy, z nichž mnohé se nezdají ani příliš nebezpečné, ale je jich stále ještě dost a s rozvojem naší společnosti musíme stále důsledněji bojovat za jejich odstranění.*“ V tomto referáte ďalej pripomenul jednotlivcov, „*kterí na úkor společnosti se snaží obohacovat, spekulovat, zneužívat výhod sociálního zabezpečení a rozkrádat společenský majetek.*“¹⁴ Hlásenia Štátnej bezpečnosti (ŠtB) z tohto obdobia už zaznamenávali rôzne formy korupcie a rodinkárstva, napríklad pri obsadzovaní nových pracovných miest.¹⁵

Uviedol som už, že napriek masívnej propagandistickej činnosti, ako aj perzekúciám a politickým procesom, ktoré do značnej miery ovplyvňovali spoločensko-politickú atmosféru od februára 1948 do roku 1962, sa situácia nemenila a zrod „socialistického človeka“ bol v nedohľadne, resp. len na papieri. Na zjazde KSS 23. – 25. novembra 1962 odznelo, že „*vo vedomí lidí sa ešte nezriedka stretávame s buržoáznymi přežitkami. Silná je najmä súkromnovlastnícka psychológia, prejavující sa v nadradování osobných a skupinových záujmov nad záujmy společenské, v snahe od společnosti čo najvíc vzít a čím méně jej dať, v špekuláciách, v nedobrom vzťahu k socialistickému majetku a podobne.*“¹⁶ Nad presadzovaním individuálnych, závodných, miestnych, okresných, rezortných záujmov pred celospoločenskými sa pozastavil V. Biľak 27. mája 1963 v prejave na zjazde Zväzu slovenských novinárov. Tieto postoje podľa neho nevyplývali „*z kultu osobnosti, ale z přežitků minulosti, z nedostatků naší masové politické práce.*“¹⁷

¹² BILĀK, ref. 4, s. 61.

¹³ BILĀK, ref. 4, s. 84.

¹⁴ *Další upevňování socialistické zákonosti a zlidování soudnictví. Referát soudruha Jiřího Hendrycha na zasedání ÚV KSČ dne 8. prosince 1960.* Usnesení Ústředního výboru KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistické zákonosti a zlidování soudnictví. ÚV KSČ, 1960, s. 7, 30.

¹⁵ Bližšie pozri MARUŠIAK, Juraj. Schválenie novej československej ústavy z roku 1960 a slovenská spoločnosť. In MELANOVÁ, Miloslava (ed.). *Česko-slovenské vztahy, slovensko-české vztahy.* Liberecký seminář 1998, 1999. Liberec; Bratislava : Technická univerzita v Liberci; Politologický kabinet SAV, 2000, s. 118.

¹⁶ *Sjazd Komunistické strany Slovenska v dňoch 23. – 25. novembra 1962.* Bratislava : ÚV KSS, 1962, s. 30.

¹⁷ BILĀK, ref. 4, s. 125.

Od polovice 60. rokov 20. storočia sa už nedalo o nahromadených ťažkostiach československej spoločnosti mlčať, a ako povedal V. Biľak 11. mája 1967 na konferencii Zväzu slovenských spisovateľov „doba, kedy sme si idealizovali mnoho vecí v živote, v ekonomice, v kultúre i v politice, kedy sa verilo, že stačí citovať poučku o socialistické a komunistické spoločnosti a ľudia budú žiť a pracovať tak, jak se to píše, že již nebude lenochů, zlodějů, podvodníků, prostitutek, že existují pouze ideoví nepřátelé, ta doba je za námi. Praxe nás poučila, že máme všechno – jedno i druhé.“¹⁸ Na narastajúce problémy a na ich možné dôsledky upozornil Jozef Lenárt 6. augusta 1967 v prejave na husitských oslavách v Tachove takto: „Všetci si musíme uvedomiť, že ak by sme sa čo najskôr nevysporiadali s prípadmi nekvalitnej a neefektívnej práce, ak by sme hlavu strkali do piesku a ustupovali pred rovnostárstvom, potom by sme sa museli dostať do stagnácie a možno i poklesu životnej úrovne. V obchodoch by bol zlý a drahý tovar, bolo by viac protekcionárstva, na ktoré si sťažujeme, a iných nešvárrov. To však v žiadnom prípade nemôže byť naším programom.“¹⁹ Snaha o poľudštenie vtedajšieho socializmu, ktorá začala na prelome rokov 1967/68, bola zastavená mocensky, inváziou vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v auguste 1968. Spoločnosť bola otrávená a stranícke čistky do určitej miery vytvorili nové sociálne väzby potrebné na presadzovanie individuálnych cieľov.

V tejto súvislosti je potrebné upozorniť na rozdiel medzi stalinistickým a reálnym socializmom. Druhý z nich už dával väčšie možnosti voľby a zabezpečoval si lojalitu ľudí aj určitými výhodami. Elitám stačilo už aj to, že ľudia verejne nespochybňovali režim a vládnu garnitúru. Normalizačný režim si už nechcel človeka získať, nevyžadoval jeho aktívnu, oduševnenú podporu.²⁰ Spoločnosť, v ktorej apatia zlikvidovala verejný život a v ktorej chýbali spoločenské ciele, „zmenila socialistického človeka v omezeného soukromníka, který skutečně angažovaně kultivuje jen svůj záhumenek a nehasí zásadně to, co ho nepálí.“²¹

Začiatkom 70. rokov 20. storočia sa už rozprávalo častejšie o úplatkárstve, protekcionárstve a korupcii. G. Husák v správe predsedníctva ÚV KSČ, prednesenej na plenárnom zasadnutí 10. decembra 1970 hovoril o potrebe bojovať „proti korupcii, špekulácii, rozkrádaniu, lajdáctvu a nezodpovednosti.“²² Na jeho vyjadrenie nadviazal J. Lenárt na zasadnutí Ústredného výboru KSS (ÚV KSS) 18. decembra 1970, keď pripomenul, že „mimoriadnu pozornosť treba venovať boju proti korupcii, šmeline a okrádaniu spotrebiteľov, na kvalitatívne vyšší stupeň rozvinúť politicko-výchovnú činnosť, posilniť osobnú zodpovednosť funkcionárov a pracovníkov, upevniť v ich činnosti štátnu a pracovnú disciplínu, dodržiavať socialistickú zákonnosť a chrániť

¹⁸ BIĽAK, ref. 4, s. 293-294.

¹⁹ LENÁRT, Jozef. *Vybrané prejavy a state*. Bratislava : Pravda, 1980, s. 309.

²⁰ KUSÝ, Miroslav. Kozoturiáda. In KUSÝ, Miroslav – ŠIMEČKA, Milan (eds.) *Velký brat a velká sestra. O strate skutečnosti v ideologii reálnego socializmu*. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, 2000, s. 95-96.

²¹ ŠIMEČKA, Milan. Ztráta skutečnosti. In KUSÝ – ŠIMEČKA, ref. 20, s. 171.

²² HUSÁK, Gustáv. *Vybrané prejavy*. Bratislava : Pravda, 1972, s. 143.

spoločenské vlastníctvo.“²³ O korupcii a protekcionárstve hovoril G. Husák 27. januára 1971 v prejave na celoštátnej konferencii Národného frontu Československej socialistickej republiky (NF ČSSR). Okrem tohto chcel zo spoločnosti odstrániť také negatívne javy ako sú „*veľkopské správanie sa k ľuďom, ľahostajný vzťah k ich starostiam a potrebám, neochota, nepružnosť a povrchnosť pri vybavovaní občianskych záležitostí.*“²⁴

Na zjazde KSS 13. – 15. mája 1971 J. Lenárt vyhlásil, že „*socialistická morálka nemôže zvíťaziť bez rozhodného boja proti takým negatívnym črtám, ako je chamtivosť, úplatkárstvo, príživníctvo a pod.*“ K týmto pretrvávajúcim spoločenským problémom Viliam Šalgovič poznamenal: „*Poznáme dosť prípadov, keď jednotlivci zneužívajú svoje postavenie a obohacujú sa na úkor spoločnosti. U mnohých jednotlivcov a v ich rodinách sa prejavujú ešte prvky mameštiackeho spôsobu života, sebeckosť, chamtivosť, protekcionárstvo a pod.*“²⁵

K ich lamentáciám nad prejavmi, ktoré neboli v súlade s budovanou spoločnosťou a novým typom človeka, sa pridala na tomto zjazde KSS tiež G. Husák, ktorý pripomenul, že „*v našom verejnom, hospodárskom živote sa ešte sem-tam vyskytujú javy, ktoré tak trochu pripomínajú grófske móresy: mám postavenie, funkciu, dobre sa mi žije, môžem rozkazovať, u dvoch-troch, čo majú na to vplyv, si to vyžehlím, a hotovo.*“²⁶ O dvanásť dní neskôr na XIV. zjazde KSČ sa G. Husák opäť vyjadril k tejto téme v súvislosti s národnými výbormi, ktoré „*musia pracovať tak, aby v nich občania videli svojich dobrých predstaviteľov, ktorí riešia ich denné i perspektívne záujmy a potreby, aby netrpeli neporiadky, nezodpovednosť, protekcionárstvo ani mnohé iné nešváry.*“²⁷ Stav týchto záležitostí sa podľa všetkého zhoršoval, keďže ich G. Husák v správe predsedníctva ÚV KSČ prednesenej 3. decembra 1971 opäť pripomenul, lebo to prekročilo už „*všetky medze*“ a podieľali sa na tom tiež členovia strany.²⁸

Úplatkárstvo, korupcia, zneužívanie funkcií a ďalšie negatívne javy mali stúpajúcu tendenciu v celej spoločnosti vrátane ekonomickej oblasti. V štátnobezpečnostnej správe zo Západoslo-

²³ LENÁRT, ref. 19, s. 515.

²⁴ HUSÁK, *Vybrané prejavy*, ref. 22, s. 175.

²⁵ *Zjazd Komunistickej strany Slovenska 13. – 15. mája 1971*. Bratislava : Pravda, 1971, s. 46, 62.

²⁶ HUSÁK, *Vybrané prejavy*, ref. 22, s. 207; *Zjazd Komunistickej strany Slovenska 13. – 15. mája 1971*, s. 77.

²⁷ HUSÁK, *Vybrané prejavy*, ref. 22, s. 251.

²⁸ Vo všeobecnej rovine opísal situáciu nasledovne: „*Okolo národných výborov – ale aj inde – sa tiež koncentruje celý rad nedostatkov, nešvárov a iných vecí. Protekcionárstvo a všetko to, čo počívame z mnohých a mnohých miest okolo bytov, okolo domov, okolo pozemkov, obohacovanie, špekulácie i ďalšie nezákonné veci, niekedy prekračujú všetky medze. Kryjú sa pritom uzneseniami národných výborov, nejakého orgánu a ja neviem čoho. Je to špekulantstvo takého stupňa, že človeku vlasy dupkom stavajú, keď o tom číta. Dopúšťajú sa ho i mnohí členovia strany, mnohí zodpovední funkcionári. V predsedníctve ústredného výboru sa k týmto veciam vrátame. Budeme rozmýšľať o politických opatreniach proti novozbohatlíkom, špekulantom, ľuďom, ktorí sa na účet spoločnosti obohacujú, tou či onou formou kradnú, i keď je to niekedy dokonca legalizované. Budeme uvažovať i o legislatívnych opatreniach okolo týchto vecí. Ľudia nás kritizujú, keď vidia, ako tam človek s komunistickou legitimitáciou postupuje nesprávnym spôsobom. A v národných výboroch sa to dá zakryť. Ľudia sa boja, lebo čo ja viem aké väzby tam existujú. Cez kraje a okresy musíme tam viesť vietor istej spravodlivosti, zákonnosti a zaútočiť proti všetkým tým keťským elementom, ktoré so svojou morálkou a svojím prístupom v podstate nepatria do strany“.* Pozri: HUSÁK, *Vybrané prejavy*, ref. 22, s. 379.

venského kraja z roku 1972 sa spomína zahraničný obchod, „kde pretrvávajú praktiky rôznych obchodných machinácií a korupcií pri uzatváraní zmlúv s kapitalistickými firmami – rôzne úplatky a tvorenie neoprávnených kont v zahraničí. Dokumentujú to prípady Metation, Kolín, Doktor’ a ďalšie.“²⁹ V. Biľak 26. októbra 1972 v správe o hlavných úlohách ideologickej práce po XIV. zjazde KSČ hovoril o úcte k človeku a o tom, že „nesmíme pripoušťať, aby jednotlivec zneužíval svoju funkciu, a dával tak argumenty našim odpúrcům [...]. Musíme predovšetkým bojovať proti škodlivým pozústatkům minulosti, odstraňovať dôsledky pravicovej politiky, ktorá zámerně oživovala malomeštiacké sobectví a chamtivost. Nepořádky v odměňování, rovnostářství, nekontrolovatelné vedlejší příjmy, připisování nezasloužených odměn, různé úplaty – to vše odporuje socialistické morálce a deformuje socialistický způsob života.“³⁰

Spomínané negatívne spoločenské javy boli vo verbálnej rovine odsudzované, avšak v spoločnosti nedochádzalo k ich ústupu. G. Husák 20. februára 1973 v správe o realizácii záverov XIV. zjazdu KSČ sťažoval, že najmä špekulácia a parazitizmus sa rozmohli v krízových rokoch, t. j. v období Pražskej jari. Proti týmto „malomeštiackym prežitkom“ a protispoločenským javom mala viesť zápas nielen komunistická strana, ale aj štátne orgány, Revolučné odborové hnutie, Národný front a Socialistický zväz mládeže.³¹ Dôkaz o postihu všetkých, ktorí zneužívajú zverenú funkciu, uviedol G. Husák 14. apríla 1973 na straníckej konferencii I. obvodu v Bratislave nasledovne: „Je vám známe, že sme nedávno zbavili jedného generálneho riaditeľa funkcie a vylúčili zo strany, lebo nevidel rozdiel medzi svojimi súkromnými vecami a štátnym majetkom. [...]. Vysoké miesto nedáva právo zneužívať spoločenské prostriedky, kryť neporiadky a nešváry. Budeme žiadať celú stranu, naše stranícke organizácie, aby netrpeli rôzne parazitné javy.“³² V ekonomickej oblasti boli zaznamenané „praktiky rôznych obchodných machinácií, rôznych úplatkov a tvorenie neoprávnených kont v zahraničí.“³³

V roku 1973 neboli úplatky, či zneužívanie funkcií problémom, ktorým by sa venovala zvýšená pozornosť. Rokovania základných organizácií KSS, ktoré sa uskutočnili v januári a vo februári 1974, dospeli k záveru, že „[...] dobré výsledky dosahuje strana i v boji proti malomeštiackym prežitkom, proti vplyvu náboženských dogiem, proti prejavom byrokratizmu.“³⁴ V správe predsedníctva ÚV KSČ o zabezpečovaní záverov XIV. zjazdu KSČ a o úlohách na rok 1975 sa G. Husák dvakrát zmienil o úplatkárstve a zneužívaní funkcií, ktoré mali podľa

²⁹ Archív Ústavu pamäti národa (ďalej A ÚPN), fond (ďalej f.) Správa ZNB hl. mesta Bratislavy a Zs. kraja, B 8, i. j. 186. Zpráva o vývoji št. situácie do konca roka 1972, Bratislava, dňa 11. augusta 1972, s. 4.

³⁰ BIĽAK, ref. 4, s. 49, 50, 52.

³¹ HUSÁK, Gustáv. *Prejavy a state. Február 1972 – jún 1974*. Bratislava : Pravda, 1976, s. 255, 262.

³² HUSÁK, *Prejavy a state 1972 – 1974*, ref. 31, s. 290.

³³ A ÚPN, f. Správa ZNB hl. mesta Bratislavy a Zs. kraja. Správa ŠtB Bratislava, B 8, i. j. 186. Správa o št. situácii v Zs. kraji a predpokladaný vývoj do konca roka 1973. Bratislava, dňa 16. apríla 1973, s. 4.

³⁴ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1256/13, kr. 1383. Správa o výsledkoch rokovaní členských schôdzí základných organizácií KSS konaných v januári a februári 1974, s. 5.

neho (ešte stále) vychádzať z „malomeštiackej mentality“. Pripomenul nevhodné správanie niektorých funkcionárov: „v rozpore so socialistickou morálkou a neraz aj so zákonnosťou vyžadujú niektorí pracovníci rôzne úplatky za vybavovanie vecí a zabezpečovanie úloh, ktoré patria k ich povinnostiam.“³⁵

Verbálne odsudzovanie rôznych protisocialistických a protispoločenských javov neprinášalo v podstate žiadne úspechy. J. Lenárt na zjazde KSS v marci 1976 opätovne musel zdôrazniť, že „boj proti takým neduhom, ako je vyhýbanie sa práci, úplatkárstvo a špekulantstvo, a iným prejavom maloburžoáznej morálky, smerujúcej k zneužívaniu vymožeností socializmu, je preto naďalej dôležitou úlohou aj našej ideovo-výchovnej práce.“ Odsúdil tiež zneužívanie postavenia, z čoho vyplývalo prospěchárstvo a tvrdil, že všetky „prejavy malomeštiactva treba rozhodne potláčať a volať tých, ktorých sa to týka, na zodpovednosť.“³⁶

Po zjazde KSS sa uskutočnil XV. zjazd KSČ. Rokovaniu a záverom tohto zjazdu sa venovali základné organizácie KSS. Jednou z prijatých úloh bola „nutnosť čeliť protispoločenským javom, potierať nezodpovednosť, svojvôľu, protekcionárstvo, korupciu, lajdáctvo a nevšímavosť voči potrebám pracujúcich.“³⁷

K upevňovaniu socialistickej zákonnosti údajne prispela aj Slovenská národná rada (SNR). Veď jej predseda V. Šalgovič v Správe o činnosti SNR v piatom volebnom období 23. septembra 1976 spomenul, že SNR sa pravidelne zaoberá „stavom dodržiavania socialistickej zákonnosti v SSR, pričom od roku 1974 sa zamerala na tie konkrétne spoločenské oblasti, ktorých prioritu zdôrazňovali uznesenia ústredných výborov strany. Takto aj na základe opatrení Slovenskej národnej rady a jej orgánov sa postupne prejavujú viaceré pozitívne výsledky vynaloženého úsilia na stave a vývoji dodržiavania socialistickej zákonnosti.“³⁸

G. Husák 25. mája 1977 na IX. Všeodborovom zjazde vyzval nezmierovať sa so zneužívaním funkcií.³⁹ V oblasti zahraničného obchodu sa naďalej zaznamenávali údajné snahy západných firiem presadiť sa v Československu prostredníctvom poskytovania rôznych výhod a úplatkov československým občanom.⁴⁰

Opakovane sa pripomínalo, že bez komunistickej kritiky a sebakritiky „sa nevyhnutne otvára priestor aj pre také malomeštiacke prežitky, ako je úplatkárstvo, päťolizáčstvo a iné nešváry.“⁴¹ V štátobezpečnostnej správe Stredoslovenského kraja za I. polrok 1978 sú uvedené

³⁵ HUSÁK Gustáv. *Prejavy a state. August 1974 – apríl 1976*. Bratislava : Pravda, 1977, s. 75, 78.

³⁶ *Zjazd Komunistickej strany Slovenska, Bratislava 25. – 27. marca 1976*. Bratislava : Pravda, 1976, s. 48, 62.

³⁷ SNA-ÚV KSS, Sekretariát, fascikel 217/9, kr. 467. Správa o záverečnom hodnotení priebehu členských schôdzí ZO KSS k výsledkom rokovania XV. zjazdu KSČ, s. 9.

³⁸ ŠALGOVIČ, Viliam. *Výber z článkov, prejavov a statí 1955 – 1984*. Bratislava : Pravda, 1984, s. 144.

³⁹ HUSÁK, Gustáv. *Prejavy a state. Máj 1976 – december 1978*. Bratislava : Pravda, 1979, s. 129.

⁴⁰ A ÚPN, f. Správa ZNB hl. mesta Bratislavy a Zs. kraja. Správa ŠtB Bratislava, B 8, i. j. 251. Informácia o štátobezpečnostnej situácii v hlavnom meste Bratislave a v Zsl. kraji, 11. marca 1977, s. 7.

⁴¹ Správa predsedníctva ÚV KSČ prednesená G. Husákom 15. marca 1978. HUSÁK, *Prejavy a state 1976 –*

slová Ing. Jána Tabačka, exministra zahraničného obchodu, o tom, že všetko je skorumpované a malo by sa to riešiť zhora.⁴² V informácii o štátobezpečnostnej situácii na Slovensku, ktorú prerokovalo Predsedníctvo ÚV KSS 8. augusta 1978 sa okrem iného uvádza, že „[...] v poslednom období nie je zriedkavým javom aj vymáhanie tzv. osobných provízií zo strany našich občanov za umožnenie alebo sprostredkovanie dodávok výrobkov kapitalistických firiem do ČSSR.“⁴³

Na prelome 70. a 80. rokov 20. storočia sa v Československu zhoršilo zásobovanie obchodov a nedostatok tovaru vyvolal – slovami V. Biľaka – podmienky „pro úplatkářství, spekulaci a obohacování se na úkor společnosti.“⁴⁴ O rozhodnom boji proti korupcii hovoril aj G. Husák 7. októbra 1980 na 18. zasadnutí ÚV KSČ.⁴⁵ Na výročných schôdzkach Základných organizácií KSS (ZO KSS) organizovaných koncom roka 1980 a začiatkom roka 1981 straníci „kritizovali rôzne prejavy malomeštiactva, korupcie či úplatkářstva a žiadali všetky stranícke, štátne i hospodárske orgány, funkcionárov organizácií NF k nekompromisnému boju proti týmto nežiaducim javom.“⁴⁶ V ekonomickej oblasti naďalej pretrvával záujem západných firiem o informácie, pričom mali využívať „rôzne formy úplatkov a korupcie čs. občanov.“⁴⁷ Záznamy o snahe zástupcov západných firiem korumpovať predstaviteľov československej ekonomickej sféry treba brať s rezervou. O opaku písal napríklad M. Kusý v samizdate *Augiášov chliev reálneho socializmu*, kde spomína prípad západonemeckého podnikateľa.⁴⁸

Úplatkářstvo, korupciu a protekciu spomenul minister vnútra Slovenskej socialistickej republiky (SSR) Štefan Lazar na zjazde KSS v marci 1981. Tieto javy bolo treba podľa neho kritizovať a pranierovať aj preto, lebo „ich nebezpečnosť nespočíva len v tom, že niekto získa pomocou úplatku či protekcie nezaslúženú výhodu, ale najmä v tom, že narušujú mravné

1978, ref. 39, s. 349.

⁴² A ÚPN, f. KS ZNB Správa ŠtB Banská Bystrica, B 9/III., i.j. 133. Správa o štátobezpečnostnej a operatívnej situácii za I. polrok 1978 v rámci Stredoslovenského kraja. 14. júla 1978, s. 16.

⁴³ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 730/13, kr. 1517. Informácia o štátobezpečnostnej situácii na Slovensku, s. 17.

⁴⁴ Prejav V. Biľaka 25. marca 1980 na 15. zasadnutí ÚV KSČ. BIĽAK Vasil. *Vybrané projevy a stati 1971/1980*. II. Praha : Svoboda, 1980, s. 455.

⁴⁵ HUSÁK Gustáv. *Prejavy a state. Január 1979 – apríl 1981*. Bratislava : Pravda, 1982, s. 293.

⁴⁶ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 4/13, kr. 1603. Správa o príprave, priebehu a výsledkoch rokovania výročných členských schôdzí základných organizácií strany, všepľenárnych schôdzí, okresných a krajských konferencií pred XVI. zjazdom KSČ konaných v dňoch od 20. novembra 1980 do 8. marca 1981, s. 19.

⁴⁷ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, kr. 1603. Informácia o štátobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike pred konaním XVI. zjazdu KSČ, s. 8.

⁴⁸ Miroslav Kusý píše: „Keď ma zavreli, strávil som v cele pár dní s istým západonemeckým podnikateľom, ktorý nad nami zalamoval rukami: Čo ste to, vy Čechoslováci, za národ?! Keď som chcel v Brne vystavovať svoje stavebné stroje, - rozprával mi, - dostal som výstavnú plochu jedine za úplatok na riaditeľstve veľtrhu. Oči som však začal otvárať až vtedy, keď na výstavu začali chodiť za mnou vaši riaditelia a každý s veľkou taškou, ktorú mi podstrkovali dovtedy, kým som im do nej nevopchal nejakého toho Johnny Walkera! Dennodenne som musel nakupovať za voz pijatky v Tuzexe pre vašich riaditeľov. Keby sa v mojej firme takto správal vrátnik, letel by na hodinu, aby mi nekazil reputáciu! Akých to máte riaditeľov? Na túto otázku som mu odpovedať nevedel, ale viem iste, že sa to nenaučili u kapitalistov, ani to k nim neprišlo ako prežitok minulosti. Vypestovalo sa to tu doma ako poznávacie znamenie našich reálnosocialistických riaditeľov a ostatných vedúcich činiteľov.“ KUSÝ Miroslav. *Eseje*. Bratislava : ARCHA, 1991, s. 111.

stránky našej spoločnosti [...]. Bez zakrývania treba povedať aj to, že podlamujú dôveru ľudí v našu politiku.“ J. Lenárt na tomto zjazde hovoril o pretrvávajúcom zneužívaní funkcií a obohacovaní sa.⁴⁹ Tieto spoločenské negatíva neobišiel na XVI. zjazde KSČ ani G. Husák.⁵⁰ Vrátil sa k nim napríklad 29. októbra 1981 na 4. zasadnutí ÚV KSČ, keď opätovne vyzval na potlačanie takých javov, ako sú „protekciónárstvo, vypočítavosť, pohodlnosť, prospechárstvo a podobne.“ Zároveň upozornil, že „nie sú vinní len tí, ktorí sa toho dopúšťajú, i keď tí predovšetkým, ale aj tí, ktorí na to vytvárajú podmienky, ktorí to tolerujú, trpia, obchádzajú alebo dokonca ospravedlňujú.“⁵¹ Rozrastajúce sa úplatkárstvo v spoločnosti spôsobilo, že sa niektorí členovia KSS rozhodli v roku 1981 požiadať o zrušenie členstva v strane.⁵² Problémy s úplatkárstvom, špekuláciami a rozkrádaním socialistického majetku netrápili len československých, ale aj sovietskych komunistov, pretože sa týmto problémom venoval XXVI. zjazd KSSZ a v publikovaných materiáloch sa dočítame, že „[...] všetkými organizačnými, finančnými a právnymi prostriedkami treba skoncovať s príživníctvom, úplatkárstvom a špekuláciami, bezprácnymi príjmami a akýmkoľvek rozkrádaním socialistického vlastníctva.“⁵³

V roku 1982 naďalej pokračovalo zneužívanie funkcií a G. Husák v tomto roku opäť niekoľkokrát hovoril o rôznych špekuláciách a ďalších negatívnych javoch „malomeštiackej živelnosti a sebeckta, ktoré ako pozostatok minulosti prežívajú ešte u časti našich občanov.“⁵⁴ O obohacovaní sa jednotlivcov mala napríklad ŠtB poznatky z oblasti cestovných kancelárií, kde sa úplatky a korupcia vyskytovali v styku so zahraničnými partnermi z kapitalistických štátov. Pretrvával aj údajný záujem západných firiem preniknúť „do oblasti čsl. zahraničného obchodu s cieľom vytvorenia si osobných kontaktov na zodpovedných pracovníkov a ich postupným pripútavaním, korumpovaním a kompromitovaním formou rôznych služieb, vecných a finančných úplatkov.“ Tieto poznatky potvrdzovali prípady z generálneho riaditeľstva LIKO a z projektovo-inžinierskej organizácie Lignoprojekt.⁵⁵ Za obohacovanie sa, úplatky a alkoholizmus vylúčili z KSS v roku 1982 dvoch členov.⁵⁶ Opisované negatívne spoločenské javy sa snažila riešiť tiež federálna vláda uznesením číslo 355/1982 „[...] schvalujúcim soubor opatření k předcházení neoprávněnému obohacování a zajištění účinnějšího postihu majetku a majetkového prospěchu z nepoctivých zdrojů.“⁵⁷

⁴⁹ Zjazd Komunistickej strany Slovenska. Bratislava 20. – 22. marca 1981. Bratislava : Pravda. 1981, s. 188, 45.

⁵⁰ HUSÁK, *Prejavy a state 1979 – 1981*, ref. 45, s. 419.

⁵¹ HUSÁK, Gustáv. *Prejavy a state. Máj 1981 – december 1983*. Bratislava : Pravda, 1985, s. 118.

⁵² SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 348/13, kr. 1630. Správa o vývoji a skvalitňovaní členskej základne strany na Slovensku v roku 1981, s. 13.

⁵³ XXVI. zjazd Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. 23. februára – 3. marca 1981. Bratislava : Pravda 1981, s. 68.

⁵⁴ HUSÁK, *Prejavy a state 1981 – 1983*, ref. 51, s. 165, 151.

⁵⁵ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 609/13, kr. 1649. Správa o štátobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike, Bratislava 8. decembra 1982, s. 3, 16.

⁵⁶ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 732/13, kr. 1660. Správa o vývoji a skvalitňovaní členskej základne strany na Slovensku v roku 1982. Rozbor odvolaní v členských otázkach riešených ÚKRK KSS v roku 1982, s. 1.

⁵⁷ Archiv Ústavu soudobých dějin AV ČR (ďalej A USD AV ČR), f. PÚV KSČ 1985 – 1989, kr. 13. Analýza

Aktívnemu potláčaniu korupcie, úplatkárstva, zneužívania funkcií a pod. mal pomôcť *List Predsedníctva ÚV KSCĽ stranickým orgánom a organizáciám na prehĺbenie účinnosti boja proti porušovaniu zásad socialistickej zákonnosti, morálky a disciplíny* (ďalej *List*) z februára 1983.⁵⁸ Tento dokument obsahuje upozornenie, že nestačí sledovať len hospodársku kriminalitu, ale aj obchod a služby, kde existuje poskytovanie služieb za protislužbu alebo úplatok. Poukazuje na to, že napríklad úplatky boli značne rozšírené a považovali sa za samozrejmosť. Do kampane proti úplatkom a ďalším negatívnym aktivitám nekorešpondujúcim s ideálom socialistického človeka sa zapojil tiež denník *Rudé právo*, v ktorom 19. februára 1983 uverejnili aj tieto riadky: „*Některým lidem se docela pohodlně žije z nejrozličnějších úplatků, z přímeho okrádání spotřebitelů v obchodě a službách, z nedovolené výdělečné činnosti, která sa stáva zdrojem nepřiměřených příjmů.*“ Zároveň poznamenali, že úplatky a korupcia sú rozšírené aj v školstve a zdravotníctve.⁵⁹ Zdravotníctvu a úplatkom, ktoré ľudia dávali lekárom, sa *Rudé právo* osobitne venovalo 29. marca 1983: „*K čemu je například dobré, že primář lázeňského zařízení pěknými slovy odsoudí úplatkářství a na přednášce pacienty vyzve, aby jeho a jeho spolupracovníky podobným způsobem neuráželi, když pak při první příležitosti přijme nabídnutou částku bez sebemenšího uzardění?*“⁶⁰ Proti úplatkom sa zasadzoval aj minister spravodlivosti SSR Pješčák na stránkach periodika *Nové slovo* v roku 1983, spomenúc osoby, ktoré sa neštítia „*ohavných protispoločenských nešvarů, ako je příživnictvo, špekulanstvo, úplatkářstvo, ba ani trestných činů rozkrádání majetku v socialistickom vlastníctve.*“⁶¹

Problém s úplatkami však súvisel najmä s nedostatkom tovarov a služieb, resp. s ich nekvalitou, o ktoré mali občania záujem. Vybavovanie akejkoľvek záležitosti sa neobišlo bez protekcie, úplatku, protislužby atď., na čo upozornil napríklad Jaroslav Krupauer v časopise *Nová mysl* v roku 1983⁶² a v samizdate tiež M. Kusý.⁶³

anonymných sťažností a podání a návrh ďalšieho postupu v této věci. V Praze dne 11. července 1988, s. 2.

⁵⁸ *Aktuálně otázky upevňování socialistickej zákonnosti v zmysle listu Predsedníctva ÚV KSCĽ stranickým orgánom a organizáciám k prehĺbeniu účinnosti boja proti porušovaniu zásad socialistickej zákonnosti, morálky a disciplíny.* Bratislava : Krajské osvetové stredisko, 1985, s. 13-14, 17.

⁵⁹ *Rudé právo*, 63, č. 42, 19. februára 1983, s. 1.

⁶⁰ *Rudé právo*, 63, č. 74, 29. marca 1983, s. 1.

⁶¹ Citované podľa *Aktuálně otázky*, ref. 58, s. 10.

⁶² V texte *Důsledně proti porušování socialistickej zákonnosti* uviedol: „*Nemalým společenským problémem souvisejícím s opatřováním nelegálních zisků jsou korupce a úplatkářství. Jejich klasickou formou je poskytování úplatku s cílem opatřit pro sebe neoprávněnou osobní výhodu. Podplácením bývá ovlivňována například činnost orgánů státní správy v souvislosti s přidělováním bytů nebo udělováním stavebního povolení; v zahraničním obchodě v souvislosti s uzavíráním obchodních smluv se soukromými firmami z kapitalistických států; v peněžnictví při přidělování valut na cesty do ciziny; v pojišťovnictví při přiznávání pojistných náhrad; ve zdravotnictví k zajištění přednostního ošetření, doporučení lázeňské léčby, uznání pracovní neschopnosti, provedení závažnějšího chirurgického zákroku, opatření nedostatkového léku; ve školství v souvislosti s přijímáním na střední a vysoké školy; v kultuře při rozhodování a posuzování hodnoty uměleckých děl; ve službách a v obchodě při obstarávání úzkoprofilového zboží nebo služeb nebo při přijímání zájemců o určitá výhodná zaměstnání.*“ In *Nová mysl*, 1983, č. 5, s. 71.

⁶³ Na niektoré prípady možnej korupcie poukázal M. Kusý v texte *Augiášov chliev reálneho socializmu* nasledovne: „*Kde inde na svete sa ešte zháňa podpultový tovar pomocou ‚pozornosti‘ vedúcim a predavačkám, kde inde na svete sa ešte zadovažujú miesta v jasliach a škôlkach za obálku do ruky, kde inde na svete máte*

O potlačaní úplatkárstva, korupcie, zneužívania postavenia alebo funkcie atď. sa začalo viac diskutovať v súvislosti so spomínaným *Listom* a občas sa naň odvolávali aj médiá. V čase jeho vydania sa organizovali stráncke a verejné schôdze, s cieľom oboznámiť ľudí s jeho obsahom. Problém spočíval v tom, že *List* nebol zverejnený v plnom znení⁶⁴ a keď mal niekto záujem prečítať si ho, nemohol sa k nemu dostať, ako to bolo v prípade M. Kusého. V už spomínanom samizdatovom texte *Augiášov chliev reálneho socializmu*⁶⁵ M. Kusý konštatoval, že všadeprítomné úplatkárstvo, zneužívanie postavenia a pod. nie je prežitok minulosti, ale prejavom spoločensko-politickej reality, resp. dôsledkom existencie režimu, čo ilustroval na príklade riaditeľa košických Hutných stavieb, ktorý v súdnom procese obraňoval výstavbu vlastnej chaty za podnikové peniaze tak, že „*to predsa robia všetci riaditelia od Ašu po Čiernu nad Tisou.*“⁶⁶ Korupcia sa spomína aj v štátobezpečnostnej správe za rok 1983, a to nielen v súvislosti s vyššie uvedeným textom M. Kusého; taktiež je v nej zaznamenaný údajný výrok Vojtecha Hatalu⁶⁷, že „*prítomnosť sovietskych vojsk u nás má vraj priamy vplyv na rozrastanie korupcie, úplatkárstva a zneužívania straníckych a hospodárskych funkcií v našom straníckom a vládnom aparáte.*“⁶⁸

List Predsedníctva ÚV KSC sa mal stať návodom, ako sa vyrovnat' so všetkými neduhmi v spoločnosti. Nižšie zložky komunistickéj strany mali tento *List* rozpracovať podľa podmienok tej-ktorej organizácie. V mesiacoch február – marec 1983 sa o *Liste* rokovalo na rôznych úrovniach všetkých organizácií v štáte. Z diskusií vyplynulo, že komunisti *List* prijímali kladne. Oddelenie propagandy a agitácie ÚV KSS v správe o prerokovávaní *Listu* na členských schôdzach strany spomenulo diskusné príspevky, z ktorých časť „*ostávala v rovine skôr oslavnej*“, a tiež zdôraznilo, že „*nemalo by sa stať, aby práca s Listom bola kampaň, ktorá po*

možnosť takéhoto výberu: alebo čakať na zavedenie telefónnej prípojky uvedomele päť rokov, alebo si ju dať neuvedomele zaviesť na počkanie za stanovenú taxu ‚správne mu človeku‘? Kde ešte inde na svete by človeku vôbec mohlo napadnúť, aby sa pokúšal dostať svoje dieťa na strednú či vysokú školu pomocou úplatku? Skúste čokoľvek z uvedeného podniknúť vo Švajčiarsku alebo na Novom Zélande a budú vás tam považovať za cvoka. Nie, toto všetko a mnoho ďalšieho sú špecificky naše domáce spôsoby zlodejstiev, ktoré nielenže neprišli ako infiltráty z minulosti či zvonka, ale ani ich nikam inam nemôžeme prenášať a uplatňovať, čo by sme ako chceli.“ KUSÝ, ref. 48, s. 109.

⁶⁴ Napr. *Rudé právo* 17. novembra 1984 na úvodnej strane uverejnilo nasledujúce riadky *Listu*: „*Je nepřípustné zaměňovat citlivý a pozorný vztah ke kádřím s ‚nemístnou‘ oportunistickou smířlivostí k jejich chybám a nedostatkům, s liberalismem ve vztahu k těm, kteří úkoly neplní, nezvládli své poslání, jsou nevěšmaví k nepořádkům a nedisciplinovanosti, nedbají na kritické připomínky. Nelze také brát v ochranu pracovníky, kteří se dostali do rozporu se zásadami socialistické morálky, právním řádem. V boji proti nepořádkům, rozkrádání, spekulacím, úplatkářství, proti osobním, lokálním a skupinovým zájmům je nutné vést komunisty ve státních, hospodářských a společenských orgánech a organizacích, především ROH a SSM.*“

⁶⁵ K tejto eseji M. Kusého sa v Správe o štátobezpečnostnej situácii v SSR za rok 1983 uvádza, že „*spochybňuje snahy Predsedníctva ÚV KSC o zabezpečenie dôslednej realizácie Listu PÚV KSC k prehlbovaniu účinnosti boja proti porušovaniu zásad socialistickej morálky a disciplíny.*“ In SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1044/13, kr. 1681. Správa o štátobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike za rok 1983, s. 5-6.

⁶⁶ KUSÝ, ref. 48, s. 126.

⁶⁷ K osobnosti V. Hatalu bližšie pozri JABLONICKÝ, Tomáš. Kriminologické návraty k prof. Vojtechovi Hatalovi (17.4.1930 – 21.11.1985). In *Právny obzor*, 2010, roč. 93, č. 3, s. 193-201.

⁶⁸ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1044/13, kr. 1681. Správa o štátobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike za rok 1983, s. 8.

určitom čase stíchnu.“ Oddelenie školstva a vedy ÚV KSS písalo o opatreniach Ministerstva školstva SSR a SAV „na odstránenie potenciálneho nebezpečia poskytovania a prijímania úplatkov, podplácania a iných foriem korupcie.“⁶⁹ Odborové organizácie vychádzali z uznesenia Ústrednej rady odborov z apríla 1983.⁷⁰

Na aplikácii *Listu* sa pracovalo celý rok 1984 a na jeho konci sa bilancovalo, ako sa uplatnil v praxi, či vlastne došlo ku skutočným zmenám. O tomto postupe informoval napr. Jiří Biško, predseda krajskej kontrolnej a revíznej komisie Stredočeského kraja, na stránkach *Rudého práva*.⁷¹ Dňa 1. novembra 1984 na zasadnutí Juhomoravského krajského výboru KSČ zdôraznili význam a dôležitosť *Listu*.⁷² O potrebe dôraznejšieho presadzovania záverov *Listu* sa zmienil na zasadnutí ÚV KSČ v decembri 1984 Mikuláš Beňo, tajomník ÚV KSČ.⁷³

Úplatkárstvo a zneužívanie právomocí verejnými činiteľmi označil generálny prokurátor ČSSR Ján Feješ za závažnú kriminalitu, ktorá poškodzuje socialistickú ekonomiku.⁷⁴ Václav Jahoda, predseda okresnej kontrolnej a revíznej komisie KSČ v Táboře, v rozhovore uverejnenom 11. januára 1985 v *Rudom práve* poznamenal, že plnenie *Listu* je stále na začiatku a treba sa k nemu neustále vracieť a aplikovať ho v praxi.⁷⁵ Aby sa zamedzilo úplatkárstvu, bolo treba napríklad zabezpečiť v obchodoch dostatok tovaru, o ktorý bol záujem, čo sa však nedarilo, ako to skonštatovalo opäť *Rudé právo* v prípade stroja Motoroboterra, s ktorým sa dala kosiť tráva a obrábať pôda.⁷⁶

Na zasadnutí ÚV KSS 21. júna 1985 J. Lenárt spomenul, že „Predsedníctvo a Sekretariát ÚV KSS zaviedli stranícke šetrenie voči niektorým členom strany. V duchu *Listu* Predsedníctva ÚV KSČ treba nielen v strane, ale v celej spoločnosti brať na zodpovednosť tých, čo utvárajú podmienky pre úplatkárstvo, protekcionárstvo, prospechárstvo, zneužívanie funkcie, tolerujú ich, alebo dokonca ospravedlňujú.“⁷⁷ Na toto zasadnutie ÚV KSS reagovali v týždenníku *Nové slovo*, v ktorom informovali nielen o obsahu rokovania, ale tiež o dvoch najvýznamnejších prípadoch porušovania socialistickej zákonnosti, a to vedúceho tajomníka Okresného výboru KSS (OV KSS) v Michalovciach a predsedu Jednoty SD v Dolnom Kubíne.⁷⁸

⁶⁹ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 764/13, kr. 1662. Informácia o zabezpečení rozpracovania *Listu* Predsedníctva ÚV KSČ straníckym orgánom a organizáciám k prehĺbeniu účinnosti boja proti porušovaniu zásad socialistickej zákonnosti, morálky a disciplíny v pôsobnosti oddelení ÚV KSS. Bratislava 4. mája 1983.

⁷⁰ *Rudé právo*, 64, 22. decembra 1984, č. 303, s. 2.

⁷¹ *Rudé právo*, 64, 3. decembra 1984, č. 286, s. 3.

⁷² *Rudé právo*, 64, 2. novembra 1984, č. 260, s. 2.

⁷³ *Rudé právo*, 64, 8. decembra 1984, č. 291, s. 3.

⁷⁴ *Rudé právo*, 65, 8. januára 1985, č. 6, s. 3.

⁷⁵ *Rudé právo*, 65, 9. januára 1985, č. 9, s. 3.

⁷⁶ *Rudé právo*, 65, 18. januára 1985, č. 15, s. 3.

⁷⁷ *Zborník materiálov z 15. zasadania ÚV KSČ v dňoch 18. a 19. júna 1985 a zo zasadania ÚV KSS dňa 21. júna 1985. Zvolanie XVII. zjazdu KSČ, zvolanie zjazdu KSS*. Bratislava : Pravda, 1985, s. 54.

⁷⁸ *Nové slovo*, 27, 4. júla 1985, č. 27, s. 1.

Kontrola plnenia *Listu* stranickými organizáciami KSS sa uskutočnila v roku 1985, a to v 1482 organizáciách, čo z celkového počtu stranických organizácií predstavovalo 12,7%. Okrem toho, že *List* členovia strany uvítali, sa v správe tiež konštatovalo, že „niektoré ZO KSS nemali schválené vlastné opatrenia.“ Z preverovaných organizácií. „v pôsobnosti MV KSS v Bratislave bol tento stav zistený v troch, v Západoslovenskom kraji v šiestich, v Stredoslovenskom kraji v piatich a vo Východoslovenskom kraji v šiestich.“ Nielen v týchto organizáciách, ale vo všetkých, kde sa vykonala kontrola, bol zistený laxný prístup k riešeniu konkrétnych porušení socialistickej zákonnosti a svoje povinnosti zanedbali tiež OV KSS. Napriek deklarovanej snahe potláčať všetky formy porušovania socialistickej zákonnosti „rôzne druhy poškodzovania spotrebiteľa, špekulácie a úplatkárstvo zostávajú v značnom rozsahu neodhalené a nepotrepané.“⁷⁹ V roku 1985 sa v správe o verejnobebezpečnostnej situácii na Slovensku konštatovalo zlepšenie výsledkov „v odhaľovaní úplatkárstva a poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve.“⁸⁰

Od vydania spomínaného *Listu* komunistický aparát vyzýval ľudí na jeho plnenie, avšak v skutočnosti negatívne javy ako úplatkárstvo, korupcia, zneužívanie funkcie a pod., pretrvávali v nezmenenej intenzite. Týmto problémom venovali pozornosť taktiež zjazdy komunistickej strany. J. Lenárt, prvý tajomník ÚV KSS, 13. marca 1986 na zjazde KSS povedal: „Musíme v duchu *Listu* Predsedníctva ÚV KSČ k upevňovaniu zákonnosti, disciplíny a morálky predchádzať nezákonnému obohacovaniu sa jednotlivcov i skupín, prísne postihovať každý takýto prípad, dôsledne a nekompromisne odnímať nezákonne nadobudnutý majetok vo vedomí, že útok proti všeludovému majetku je útokom na jadro socializmu. Treba sa urýchlene vysporiadať so stavom v niektorých organizáciách, keď z mnohých príčin, ale najmä vinou šlendriánstva, nezodpovednosti niektorých vedúcich pracovníkov, nedostatočnej kontroly sa rozkrádal a poškodzoval majetok v socialistickom vlastníctve, bujnelo úplatkárstvo a korupcia.“⁸¹

O korupcii sa na XVII. zjazde KSČ niekoľkokrát zmienil G. Husák. Pripomenul tiež *List*, ktorý mal výrazne prispieť k potláčaniu týchto javov. Tvrdil, že za tri roky (1983 – 1986) sa dosiahol určitý pokrok, avšak obohacovanie sa, korupcia, zneužívanie funkcií pokračovalo, pričom zásady socialistickej morálky a zákonnosti sa málo uplatňovali v praktickom živote. Odvolával sa na listy pracujúcich, ktoré obsahovali informácie o rôznych negatívnych javoch, vrátane alkoholizmu.⁸² Koncom roka 1986, na štvrtom zasadnutí ÚV KSČ, opäť zazneli výzvy na zavedenie obsahu *Listu* do života.⁸³

⁷⁹ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1560/14, kr. 1717. Správa z previerky, ako sa v praxi uplatňuje *List* P ÚV KSČ k prehĺbeniu účinnosti boja proti porušovaniu zásad socialistickej zákonnosti, morálky a disciplíny. Bratislava 11. septembra 1985, s. 1, 3, 7, 8.

⁸⁰ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 35/13, kr. 1738. Správa o verejnobebezpečnostnej situácii v SSR za rok 1985 a akčné opatrenia na plnenie úloh XVII. zjazdu KSČ a zjazdu KSS v tejto oblasti na roky 1986 – 1990. Bratislava 21. apríla 1986, s. 7.

⁸¹ *Zjazd Komunistickej strany Slovenska, Bratislava 13. – 15. marca 1986*. Bratislava : Pravda, 1986, s. 43.

⁸² *Sborník hlavních dokumentů XVII. sjesdu Komunistické strany Československa*. Praha : Rudé právo, 1986, s. 20, 88.

⁸³ 4. zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa ve dnech 4. a 5. prosince 1986.

Porovnávajúc roky 1985 a 1986, úplatkárstvo bolo stále na vzostupe. V Bratislave napríklad v roku 1985 evidovali 55 prípadov a v nasledujúcom roku o sedem viac. V Západoslovenskom kraji bolo v roku 1985 zaznamenaných 159 prípadov, o rok neskôr o 75 prípadov viac. V Stredoslovenskom kraji bolo v roku 1985 zaznamenaných 109 prípadov a v nasledujúcom roku sa toto číslo zvýšilo o 35. Vo Východoslovenskom kraji evidovali v roku 1985 celkovo 99 prípadov a toto číslo o rok stúplo o 32.⁸⁴ Napriek tejto štatistike sa v štátnobezpečnostnej správe za rok 1986 dočítame, že za prvé tri štvrtroky tohto roka ŠtB nevedla v súvislosti s prijímaním úplatku žiadne vyšetrovanie.⁸⁵

V marci 1987 G. Husák na 5. zasadaní ÚV KSČ zopakoval, že v boji proti spomínaným negatívnym spoločenským javom sa dosiahol pokrok, ale opatrenia sú nedostatočné a treba ich zintenzívniť.⁸⁶ Centrálné stranické orgány uskutočnili kontroly plnenia obsahu *Listu* v praxi. V správe, ktorú prerokovalo Predsedníctvo ÚV KSS 17. februára 1987, sa konštatovalo, „že oproti stavu kriticky hodnotenému vo februári 1984 Predsedníctvom ÚV KSČ a v máji uvedeneho roku Predsedníctvom ÚV KSS nastal určitý pozitívny posun.“ Opäť sa len potvrdilo, že na rozmach korupcie, úplatkárstva, obohacovania sa, zneužívania funkcie atď. majú zásadný vplyv nedoriešené problémy „vo výrobe, dodávateľsko-odberateľských vzťahoch, materiálo-technickom zabezpečení, v skvalitňovaní plánovania, v rozdeľovaní, v zosúladňovaní materiálových bilancií a bilancií hotových výrobkov.“ K najdôležitejším opatreniam, ktoré mali obmedziť uvádzané negatívne javy, patrilo predchádzanie nedôslednosti, formalizmu a bezzásadovosti zodpovedných pracovníkov.⁸⁷ Takúto argumentáciu nachádzame tiež v správe generálneho prokurátora SSR o stave socialistickej zákonnosti s osobitným zreteľom na ochranu socialistickej ekonomiky z 31. augusta 1987. Sú v nej informácie o špekuláciách, o nedovolenom podnikaní, o devízových deliktoch, o prípade Stanislava Babinského, o neoprávnenom odmeňovaní hráčov a podplácaní rozhodcov na všetkých úrovniach futbalových súťaží. Vo futbale boli tieto tendencie pozorované napr. v roku 1979. Pripomínali sa prípady lekára zo Skalice, ktorý mal za úplatky od novembra 1985 do júna 1986 vystavovať „vietnamským občanom potvrdenia o pracovnej neschopnosti bez toho, že by ich videl

K některým vnitropolitickým a zahraničněpolitickým otázkám. Praha : Svoboda, 1986, s. 22.

⁸⁴ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 381/12, kr. 1760. Správa o verejnobezpečnostnej situácii v SSR za rok 1986 a hlavné úlohy pri jej ovplyvňovaní v roku 1987. Bratislava 21.4.1987. Tabuľka: Hospodárska kriminalita za rok 1986 v porovnaní s rokom 1985.

⁸⁵ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 242/13, kr. 1750. Správa o štátnobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike. Bratislava 26.11.1986. Tabuľka: Přehled o ukončeném StB vyšetřování osob v SSR v 1. – 3. čtvrtletí 1986.

⁸⁶ Zborník materiálov z 5. zasadania ÚV KSČ v dňoch 18. a 19. marca 1987 a zo zasadania ÚV KSS v dňoch 30. a 31. marca 1987. K ďalšiemu rozpracovaniu a realizácii programu XVII. zjazdu KSČ. O plnení záverov 8. zasadania ÚV KSČ z júna 1983 a XVII. zjazdu KSČ k urýchlenu vedecko-technickému rozvoju a ďalších úlohách. Bratislava : Pravda, 1987, s. 19.

⁸⁷ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 303/13, kr. 1755. Správa o výsledku kontroly realizácie úloh vyplývajúcich z Listu P ÚV KSČ z februára 1983 k upevňovaniu socialistickej zákonnosti, morálky a disciplíny a nadväzujúcich uznesení vlády SSR.

a vyšetril [...]. Súd ho odsúdil na bezpodmienečný trest odňatia slobody v trvaní 3 rokov, peňažný trest 1 500 Kčs a zákaz činnosti na 1 rok.“ Cirkevného tajomníka Okresného národného výboru v Michalovciach odsúdili na bezpodmienečný trest osem mesiacov za to, že „v rokoch 1983 až 1986 prijal od správcov farnosti a cirkevných kurátorov úplatky v sume 4 500 Kčs v súvislosti s vydávaním povolení na opravu kostolov a potvrdení o vykonanej kolaudácii.“ Technika Okresného stavebného bytového družstva v Nových Zámkoch odsúdili na podmienený trest v trvaní šesť mesiacov a peňažnú pokutu 2 000 Kčs za to, že „v rokoch 1985 a 1986 žiadal a prijímal od členov družstva úplatky za povolenie výmeny šporákov, kuchynských liniek, či iného vybavenia v ich byte.“ Za najväčšie korupčné správanie bolo označené najmä také, ktoré súviselo s dodávateľsko-odberateľskými vzťahmi.⁸⁸

Zneužívanie funkcie súvisí s korupciou, úplatkárstvom a tento jav mal stúpajúcu tendenciu. Počet sťažností, oznámení a podnetov sa z roka na rok zvyšoval. Na zneužívanie funkcie v roku 1983 upozornilo vyššie orgány písomne 735 občanov, z čoho za opodstatnené bolo uznaných 240 prípadov (t. j. 33%), v nasledujúcom roku to bolo 790 prípadov, z čoho bolo uznaných ako oprávnených 283 (t. j. 36%). Za rok 1985 sa vykazovalo celkovo 722 podnetov a 213 bolo uznaných za pravdivé, čiže 30%. V nasledujúcom roku stúpol počet sťažností na zneužívanie funkcie na 859, z čoho bolo za opodstatnené uznaných 266 (t.j. 31%). V roku 1987 to bolo 1022 sťažností a oprávnených malo byť 303 (t.j. 30%).⁸⁹

Celkovo bol za rok 1987 vykazovaný vyšší počet odhalených trestných činov, ako boli špekulácie, nedovolené podnikanie a úplatkárstvo. Zároveň sa v správe o verejnobebezpečnostnej situácii za tento rok konštatovalo pretrvávanie okrádania občanov v obchode a v službách.⁹⁰ V ekonomickej oblasti podľa štátobezpečnostnej správy za rok 1987 na Slovensku „znovu byly zjištěny konkrétní poznatky o pokusech kapitalistických firem upláctet nebo jinak kompromitovat čs. odborníky a pracovníky zahraničně obchodní oblasti“. V tomto roku boli ukončené prípady dvoch pracovníkov ZŤS Dubnica nad Váhom, ktorí mali brať „úplatky od niekoľkých západných firem.“ Za prijímanie úplatkov odsúdili odborného riaditeľa generálneho riaditeľstva Hydínárskeho priemyslu v Bratislave.⁹¹

⁸⁸ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 512/12, kr. 1769. Správa generálneho prokurátora SSR o stave socialistickej zákonnosti s osobitným zreteľom na ochranu socialistickej ekonomiky. Bratislava 31. augusta 1987, s. 15, 17, 21, 25, 34, 32.

⁸⁹ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 813/14, kr. 1787. Zovšeobecnené závery z rozboru poznatkov z vybavovania sťažností, oznámení a podnetov podaných v roku 1987 ministerstvám, ostatným ústredným orgánom a národným výborom v SSR. Bratislava 27. mája 1988. Tabuľka č. 10 – Sťažnosti a oznámení vybavených v rokoch 1983 – 1987 v SSR so zameraním na pomery v orgánoch a organizáciách (protispoločenská činnosť, s. 1).

⁹⁰ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 715/12, kr. 1780. Správa o verejnobebezpečnostnej situácii v SSR za rok 1987 a hlavné úlohy pri jej ovplyvňovaní v roku 1988. Bratislava 23. februára 1988, s. 6.

⁹¹ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 718/12, kr. 1780. Správa o štátobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike v roku 1987. Bratislava 25. februára 1988, s. 8.

Na 7. zasadaní ÚV KSČ 17. decembra 1987 Miloš Jakeš pripomenul nutnosť, aby komunisti „boli na čele nekompromisného boja proti zneužívaniu postavenia, korupcii a rozkrádaniu.“⁹² O korupcii, o rozkrádaní socialistického majetku, o zneužívaní funkcie, o opilstve atď. sa hovorilo tiež 14. januára 1988 na zasadnutí ÚV KSS. M. Jakeš uviedol: „Všeobecne sa o týchto negatívnych javoch hovorí veľmi často. V konkrétnych prípadoch sa však namiesto principiálneho prístupu neraz stretávame s vyčkávaním, lavírovaním, zamlčováním i potláčaním kritiky. Rozpor medzi slovami a činmi má nepriaznivé ideové, morálne a politické dôsledky a vyvoláva nedôveru nielen k štátnym a hospodárskym orgánom, ale aj k strane a socializmu vôbec.“⁹³

Rozširovaniu úplatkárstva, korupcie, zneužívania funkcie sa nedarilo predstaviteľom komunistického režimu zabrániť. Čoraz viac na tieto javy poukazovali tiež občania v listoch adresovaných ÚV KSČ a generálnemu tajomníkovi M. Jakešovi v roku 1988.⁹⁴ Korupcia a úplatkárstvo sa šírilo tiež v prostredí súdnictva. K tomuto problému sa v *Informácii o listoch občanov zaslaných na ÚV KSS v mesiaci november 1988* uvádza, že „je už skoro verejným tajomstvom podplácanie a korupcia o čom Cigáni verejne hovoria“, alebo že „úplatkárstvo nahradilo spravodlivosť pri rozhodovaní, lebo aj u nás pôsobí socialistická mafia, ako v ZSSR.“⁹⁵

Nespokojnosť obyvateľov s postupom vybavovania ich záležitostí mala na Slovensku stúpajúcu tendenciu.⁹⁶ Časť z nich sa snažila vyriešiť svoje záležitosti aj tým spôsobom, že informovala o nich ÚV KSČ a generálneho tajomníka KSČ M. Jakeša. Za mesiac december 1988 z celkového počtu listov evidovaných na ÚV KSS bolo takýchto celkovo 22%.⁹⁷ Podľa Odboru ÚV KSS, ktorý mal na starosti podania občanov, tí odosielatelia listov, ktorí sa obracali až na ÚV KSČ, „znižujú autoritu orgánov KSS i štátnych orgánov SSR

⁹² 7. zasadanie Ústredného výboru Komunistickej strany Československa v dňoch 17. – 18. decembra 1987. Za dôslednú realizáciu línie XVII. zjazdu KSČ na urýchlenie hospodárskeho a sociálneho rozvoja, za komplexnú prestavbu, za prehĺbenie socialistickej demokracie. Pre vnútrostranícku potrebu. Bratislava: Pravda, 1988, s. 14.

⁹³ Zborník materiálov zo zasadnutia Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska dňa 14. januára 1988. Za dôsledné plnenie línie XVII. zjazdu KSČ a Rezolúcie zjazdu KSS v zmysle uznesení 7. zasadania ÚV KSČ. Pre vnútrostranícku potrebu. Bratislava: Pravda, 1988, s. 42-43.

⁹⁴ A USD AV ČR, f. PÚV KSČ 1985 – 1989, kr. 19. Zpráva o hlavních poznatkách z rozboru vyřizování stížností a podnětů občanů zaslaných na ÚV KSČ a generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ v roce 1988, s. 11, 15.

⁹⁵ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, kr. 1795. Informácia o listoch občanov zaslaných na ÚV KSS od 1. novembra do 30. novembra 1988, s. 9.

⁹⁶ Občania sa sťažovali aj na spôsob vybavovania ich podnetov, lebo väčšina skončila na tých úradoch, ktoré nekonali podľa nich správne. V listoch adresovaných ÚV KSS pisatelia pripomínali, „že takéto vybavovanie sťažností vzbudzuje nedôveru občanov v úrady vôbec, ktoré by mali správne informovať občanov, i orgány im nadriadené.“ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, kr. 1794. Informácia o listoch pracujúcich zaslaných na ÚV KSS od 1. do 31. októbra 1988, s. 7. Konkrétne sťažnosť na takýto postup zaznamenali na ÚV KSS v letných mesiacoch v roku 1988, keď pisateľ v podaní uviedol výrok funkcionára ONV v Humennom: „Pohl môžeš robiť čo len chceš, písať sťažnosti, podávať odvolania a dovoľávať sa svojho práva, môžeš písať až do pána boha, Husákovi do Prahy, i to príde do našich rúk a my tebe za pravdu nedáme.“ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1790, kr. 1790. Informácia o listoch pracujúcich zaslaných na ÚV KSS od 1. júla do 31. augusta 1988, s. 9.

⁹⁷ Za mesiac október 1988 to predstavovalo z celkového počtu podaní 20%. In: SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, kr. 1794. Informácia o listoch pracujúcich zaslaných na ÚV KSS od 1. do 31. októbra 1988, s. 2.

a nevytvárajú dobrú pozíciu pre ich vedúcich predstaviteľov“. V jednom liste sa napríklad písalo, že „na Slovensku korupcia a intrigánstvo, udržiavanie neschopných pracovníkov, má oveľa väčšie korene ako v Čechách. Dovolím si tvrdiť, že značná časť pracovníkov, či už štátnych, ale i straníckych orgánov na Slovensku je skorumpovaná tak, že nemá čas počúvať hlasy pracujúcich. To platí ešte vo väčšom rozsahu na straníckych pracovníkov na Slovensku.“ Pisateľ ďalšieho listu odporúčal preveriť „každého, kto si môže kúpiť pre celú rodinu zájazd od Čedoku za 30 tisíc Kčs na osobu. Doktori, profesori vysokých škôl, všetci chcú obálky, robotník sotva môže chodiť nakupovať do ESA, korupcia, úplatky za podpultový predaj nedostatkového tovaru, za prijatie na vysoké školy.“⁹⁸

V roku 1988 sa pri odhaľovaní úplatkárstva vykazovala vzostupná tendencia.⁹⁹ V štátobezpečnostnej správe za rok 1988 sa opäť dočítame o úplatkárstve v súvislosti so zahraničným obchodom. Podľa správy úplatkárstvo iniciovali západné firmy. Z dôvodu brania úplatkov boli odsúdení dvaja pracovníci národného podniku Slovecp Ružomberok a ŠtB preverovala ešte ďalších šesť prípadov.¹⁰⁰

S deklaroványm bojom proti korupcii, úplatkárstvu, zneužívaniu funkcie a pod. sa stretávame aj v roku 1989. Občania v listoch adresovaných napríklad ÚV KSČ a M. Jakešovi naďalej poukazovali na tieto negatívne spoločenské javy a požadovali ich riešenie.¹⁰¹ Rovnako tiež ÚV KSS prichádzali listy občanov, ktoré obsahovali informácie o rozmáhaní sa korupcie. Tiež v nich bola badateľná skepsa ohľadne možností potlačania korupcie.¹⁰² Situácia sa vôbec nezlepšovala a v mesiaci október 1989 občania stále kritizovali bujnejšie úplatkárstvo, rozkrádanie národného majetku, ale aj veksláctvo a šmelinárstvo. Upozorňovali aj na prípad S. Babinského a podľa pisateľov listov mali byť potrestané nielen tie osoby, ktoré sa zúčastňovali na tejto trestnej činnosti, ale aj tie, ktoré ju umožňovali.¹⁰³ V materiáli *Zhodnotenie realizácie právnej politiky po XVII. zjazde KSČ* sa priznalo, že ani prísne tresty nemajú vplyv na zníženie počtu prípadov rozkrádania socialistického majetku, korupcie, úplatkárstva. Zároveň zdôraznili nežiaduce dopady týchto aktivít na spoločnosť.¹⁰⁴

⁹⁸ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1050/15, kr. 1797. Informácia o listoch občanov zaslaných na ÚV KSS od 1. do 31. decembra 1988, s. 2, 5-6.

⁹⁹ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1109/15, kr. 1801. Správa o verejnobepečnostnej situácii v SSR za rok 1988 a hlavné úlohy pri jej ovplyvňovaní v roku 1989. Bratislava 27. februára 1989, s. 2.

¹⁰⁰ SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1101/15, kr. 1801. Správa o štátobezpečnostnej situácii v Slovenskej socialistickej republike v roku 1988, s. 12.

¹⁰¹ A USD AV ČR, f. PÚV KSČ 1985-1989, kr. 14. Informace o obsahu dopisů došlých ÚV KSČ a generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ s. M. Jakešovi od 1. do 31. ledna 1989, s. 4.

¹⁰² V *Informácii o listoch občanov zaslaných ÚV KSS od 1. do 31. marca 1989* je na štvrtej strane uvedené aj toto: „dovolať sa boja proti korupcii a iným negatívnym javom je za danej situácie nereálne a kto sa o to pokúsi, tak z jeho strany je to ľahkovážnosť, lebo ho utopia [...]. Najprv strana v tomto musí urobiť poriadok.“ In: SNA-ÚV KSS, Predsedníctvo, fascikel 1159/15, kr. 1803, s. 4.

¹⁰³ A USD AV ČR, f. PÚV KSČ 1985-1989, kr. 14. Informace o obsahu dopisů došlých ÚV KSČ a generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ s. M. Jakešovi od 1. do 31. října 1989, s. 8, 12.

¹⁰⁴ A USD AV ČR, f. PÚV KSČ 1985-1989, kr. 18. Zhodnocení realizace právní politiky po XVII. sjezdu KSČ a návrhy hlavních směrů právní politiky po XVIII. sjezdu KSČ. 4. októbra 1989, s. 3, 6, 5.

Rôzne formy úplatkárstva, korupcie, zneužívania funkcie, či postavenia sa postupne stali súčasťou života v socialistickej spoločnosti a ideálneho socialistickeho človeka nebolo. Každý občan sa snažil dosiahnuť svoj momentálny cieľ akýmikoľvek prostriedkami a spôsobmi, pričom sa vyššie uvedené negatívne javy brali ako samozrejmosť.

Cituj:

KMEŤ, Norbert. „V rozpore so socialistickou morálkou vyžadujú niektorí pracovníci rôzne úplatky za vybavovanie vecí a zabezpečovanie úloh, ktoré patria k ich povinnostiam.“ Vedenie komunistickej strany a jeho prejavy o korupcii. In *Forum Historiae*, 2011, roč. 5, č. 2. ISSN 1337-6861.
http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2011/texty_2_2011/kmet.pdf

...

Mgr. Norbert Kmeť, CSc. je vedecký pracovník Ústavu politických vied SAV. Predmetom jeho výskumu sú politické dejiny na Slovensku po roku 1945. Je autorom monografie *Postavenie cirkví na Slovensku 1948 – 1951* (Bratislava 2000). Editoval knižné práce *Jozefa Jablonického, a to Podoby násilia* (Bratislava 2000); *Samizdat o odboji, štúdie a články* (Bratislava 2004); *Samizdat o odboji, štúdie a články 2* (Bratislava 2006). Je editorom publikácie *Spoznal som svetlo a už viac nechcem tmú... Pocta Jozefovi Jablonickému* (Bratislava 2005). *Spolu s Jurajom Marušiakom zostavil zborník Slovensko a režim normalizácie*.
Kontakt: Norbert.Kmet@savba.sk